

Förord

I det moderna välfärdssamhället har en förskola a hög kvalitet kommit att betraktas som en självklarhet. Det är obligatoriskt för alla barn att delta i förskoleundervisningen. Och innehållet, kunskapen och barnens möjligheter att lära utvecklas i snabb takt!

Senaste revideringen skedde 2018-2019, men med den snabba utveckling så har en ny revidering nu varit nödvändig på planen som togs i bruk i augusti 2016. Läroplanen 2016 innehöll större kunskap och erfarenhet om barns utveckling och lärande, behov och förutsättningar samt barns skilda sätt att lära. Med denna revidering har nu en uppdatering kring mobbning och disciplin skett.

Målet är att förskolans kvalitet ska vidareutvecklas så att de barn som går där blir trygga individer och genom lekfullt lärande får en bra grund för framtida skolgång. Verksamheten i förskolan ska främja barns utveckling, kreativitet och lärande. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grunden för verksamheten. Barnen skall lära sig känna passion för att lära och därför ge dem en skjuts vidare i skolan.

Avsikten med denna skrift är att på ett lättillgängligt sätt förklara hur pedagogerna skall arbeta för att uppnå målen i planen, men även lyfta fram de mest centrala områdena inom förskolan. Barnets deltagande betonas.

Planen utarbetades under 2016 i samarbete med Korsholms kommun. En revidering har skett 2018-2019 och sedan 2022 av en arbetsgrupp som arbetat med planen, främst genom ändringar i benämningar, struktur och layout.

Vi vill avsluta med att tacka all personal på våra förskoleenheter för det underbara jobb ni lägger på att skapa förutsättningar för alla förskolebarn. Ett extra tack till gruppen som reviderat planen för ert uthålliga arbete!

Simone Erwall

Chef för småbarnspedagogik

Vörå kommun

Innehåll

Inledning.....	4
1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen.....	4
1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan.....	4
1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den.....	4
2. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål.....	5
2.1 Utgångspunkterna som styr förskoleundervisningen.....	5
2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen.....	7
2.3 Värdegrunden.....	8
2.4 Synen på lärande.....	8
2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen.....	9
3. Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande.....	12
3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen.....	12
3.2 Studiemiljöer i förskoleundervisningen.....	14
3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och lärtigen.....	14
4. Principer för förskoleundervisningen.....	16
4.1 Mångsidiga arbetsätt.....	16
4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.....	17
4.3 Gemensamma mål för undervisningen förvekligas genom lärområden.....	19
4.3.1 Mina många uttrycksformer.....	20
4.3.2 Språkets rika värld.....	21
4.3.3 Jag och vår gemenskap.....	23
4.3.4 Jag utforskar min omgivning.....	24
4.3.5 Jag växer och utvecklas.....	26
4.4 Specifika frågor angående språk och kultur.....	27
5. Stöd för barnets växande och lärande.....	28
5.1 Principerna för stöd.....	29
5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd.....	30
5.3 Allmänt stöd.....	30
5.4 Intensifierat stöd.....	31
5.5 Särskilt stöd.....	31
5.6 Förlängd läroplikt.....	33

5.3 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning	36
6 Elevvård	36
6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården	37
6.2 Gemensam elevvård.....	39
6.3 Individuell elevvård	39
6.4 Elevhälsoplaner	41
6.5 Övrigt ordnande av individuell elevvård	46
7 Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.....	48

Inledning

Förskoleundervisningen är en fortsättning på småbarnspedagogiken som barnen inom i Vörå kommun deltar i. Förskoleundervisningen omfattar i allmänhet ett läsår och ska ges under minst 700 timmar. Den ges fyra timmar per dag och är avgiftsfri och obligatorisk. Läsåret följer den grundläggande utbildningens läsårsschema dock så att den avslutas fredag vecka 22. Varje förskoleenhet sammanställer årligen en arbetsplan som är specifik för varje enhet. Varje barn har en individuell plan som vi kallar plan för barnets lärande i förskoleundervisningen och ingår i boken *Jag växer och lär mig i förskolan, s.k. stjärnboken*, denna görs upp på hösten tillsammans vårdnadshavare och utvärderas på våren. Utvärderingen går igenom med vårdnadshavarna och när förskoleåret är slut ges ett intyg på att barnet deltagit i förskoleundervisningen.

1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen

1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan

Den här läroplanen baserar sig på Grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen fastställt 22.12.2014. Ändringar i den förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken.

Syftet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att främja att en högklassig och enhetlig förskoleundervisning förverkligas i hela landet. Utgångspunkt för revideringen av grunderna är de utmaningar som förändringarna i barnens uppväxtmiljö och förskolans verksamhetsmiljö ställer i dag och i framtiden. Grunderna har beretts i brett samarbete utgående från de senaste resultaten från forskning och utvecklingsarbete. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran. Avvikande från lagarna som reglerar förskoleundervisningen används i grunderna för förskoleundervisningens läroplan benämningen barn istället för elev, stöd för växande och lärande istället för stöd för lärande och skolgång och elevvård istället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård.

1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den

I Vörå kommun har personalen vid förskolorna utarbetat den lokala läroplanen tillsammans med Korsholm. Personalen har deltagit i föreläsningar, fortbildningar samt varit uppdelade i arbetsgrupper. Arbetsgrupperna har diskuterat innehållet i varsitt kapitel och samtidigt gjort en jämförelse med innehållet i den gamla läroplanen från 2011.

Vårdnadshavarna i Vörå kommun som våren 2016 hade barn i småbarnspedagogik och förskola har haft möjlighet att via en enkät påverka innehållet i den lokala läroplanen. Läroplanscaféer ordnades i alla tre kommundelar för föräldrar och övriga intresserade. Barn i åldrarna 4-6 år har tillsammans med personalen diskuterat och med teckningar dokumenterat värdegrundsfrågor som; Hur är en bra förskola? Vad kommer att vara viktigt att kunna som vuxen? Vad behöver vi lära oss? Hur lär jag mig?

Nämnden för utbildning och småbarnspedagogik i Vörå kommun godkänner förskolans läroplan. Efter det finns läroplanen på kommunens hemsida under Utbildning.

Läroplanen tas i bruk från 1.8.2016. Den utvärderas 2017 och uppdateras vid behov.

Under höstterminen 2018 uppdateras planen av representanter från förskolorna i en arbetsgrupp. Efter detta sändes planen för godkännande av nämnden.

2. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål

2.1 Utgångspunkterna som styr förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen är obligatorisk och det är vårdnadshavarens ansvar att se till att barnet deltar i förskoleundervisningen eller annan motsvarande verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås. Kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning för barn som bor i kommunen året innan läroplikten börjar.

I förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Vid behov ordnas även undervisning på samiska, romani eller teckenspråk enligt "Grunderna för förskoleundervisningens läroplan". Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte påverkar barnens möjligheter att följa med undervisningen, se avsnitt 4.4. Specifika frågor angående språk och kultur)

Målet för förskoleundervisningen är att stöda barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet samt förbättra barnens inlärningsförutsättningar. **Vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om grundläggande utbildning ska barnets bästa i första hand beaktas.**

Inget barn ska särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till barnens olika språkliga, kulturella och religiösa bakgrund eller åskådning. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

Förskoleundervisningen omfattar minst 700 timmar. För barn som omfattas av förlängd läroplikt beskrivs alternativen i avsnittet särskilt stöd. Förskoleundervisningen ordnas så att barnen även har möjlighet att delta i småbarnspedagogik utöver förskola.

I förskolan betonas fostringsgemenskap genom delaktighet. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet. Vårdnadshavarnas delaktighet är viktig och deras åsikter, information och respons beaktas när man utvecklar förskoleundervisningen. Vårdnadshavarna ska också få information om barnets förskoledag.

Förskoleundervisningen, läromedlen och redskapen som används i undervisningen samt behövlig elevvård är avgiftsfria. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

Tryggheten och säkerheten ska beaktas i studiemiljöerna och i all verksamhet i förskolan. Studiemiljöerna bör lämpa sig för förskoleundervisningen och skapa goda förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga och säkra. **Ett barn ska låta bli att mobba eller diskriminera samt handla så att barnet inte äventyrar andra barns, skolgemenskapens eller studiemiljöns säkerhet eller hälsa.** Barnets offentlighets- och integritetsskydd skall respekteras i enlighet med GDPR. Personal som jobbar inom förskolan har innan anställning uppvisat straffregisterutdrag.

Kommunen eller en anordnare som beviljats tillstånd att ordna förskoleundervisning kan köpa förskoletjänsterna av en offentlig eller privat serviceproducent. Utbildningsanordnaren ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de lagar som gäller förskoleundervisning, tillståndet att ordna förskoleundervisning och enligt föreliggande läroplansgrunder.

Planer och dokument som styr förskoleundervisningen:

- Förskolans läroplan
- [Plan för småbarnspedagogik](#)
- Grunderna för förskoleundervisningens läroplan
- [Läroplan för förberedande undervisning](#)
- Valfärdsplan för barn och unga (klar våren 2019)
- [Handlingsplan mot mobbning](#)
- [Säkerhetsplan och handlingsplan för krissituationer](#)
- Pedagogiska handboken
- Elevhälsoplan (revideras)
- Årsklockan och årsklockan för samarbete förskola – skola
- Utvärdering av tema (på gång)

Laghänvisningar:

- [Diskrimineringslagen](#)
- [Lag om elev- och studerandevård \(1287/2013\)](#)
- [Lag om grundläggande utbildning \(1288/2013\)](#)
- [Jämställdhetslagen](#)
- Lagen om likabehandling

2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärstigen

Det är viktigt att småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, och den grundläggande utbildningen bildar en helhet som framskrider på ett logiskt sätt med tanke på barnens växande och lärande. Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärstigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem. För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt (3.3. Samarbete i förskoleundervisningen och lärstig).

Undervisningspersonalen och den övriga personalen behöver samarbeta med vårdnadshavarna under alla etapper av barnens lärstig. Målet är att varje barns lärstig fortlöper smidigt från småbarnspedagogik till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen samt morgon- och eftermiddagsverksamheten utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både inom småbarnspedagogiken, förskolan, grundläggande utbildning och på anordnarnivå.

Förskoleundervisningen har som särskilt mål att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande.

I förskoleundervisningen ska pedagogiska metoder som lämpar sig för småbarnspedagogik användas och barnens intressen respekteras när undervisningen ordnas. Olika former av lek ska ständigt ingå i förskoleundervisningens verksamhet.

Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Stödet för växande och lärande samt elevvården ordnas vid behov genom sektorövergripande samarbete.

Läroplanen fastställer inte gemensamma mål för barnens lärande. Individuella mål främjar barnens växande och lärande, och därför behöver pedagogen diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet med barnet och barnets vårdnadshavare. Förskolepersonalen planerar i mån av möjlighet undervisningen och utvecklar studiemiljöerna utgående från dessa behov och önskemål. För att göra lärandet ännu mer målinriktat, går pedagogen tillsammans med barnets vårdnadshavare igenom en plan för barnets lärande i förskoleundervisningen (stjärnboken). En plan för barnets lärande ska alltid utarbetas ifall barnet får intensifierat stöd. För barn som omfattas av särskilt stöd ska en individuell plan (IP) för hur undervisningen ska ordnas utarbetas.

I förskoleundervisningen ska varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling samt utvecklingen av kunskaper och färdigheter följas upp och stödjas. Målet är att samtidigt förebygga eventuella svårigheter. Barnets jaguppfattning stärks med hjälp av uppskattande kommunikation, mångsidiga inlärningsupplevelser och uppmuntrande respons. Under förskoletiden bekantar sig barnet med den närmaste omgivningen, dess natur och den mångfald av människor som bor där. Lek och fantasi har stor betydelse när barnen lär sig nya kunskaper och färdigheter. Tillsammans ska man i olika studiemiljöer bekanta sig med saker som intresserar barnen. Barnen ges möjlighet att känna glädje över sitt lärande och att bli intresserade av nya saker.

När barnet anvisats en förskoleplats deltar barnet i förskoleundervisning. Vårdnadshavaren anholder om ledighet från förskolan, blanketten finns på kommunens hemsida (Anhållan om ledigt). Vårdnadshavaren, ansvar för att förskolebarnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

2.3 Värdegrunden

Förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens **egenvärde**. I förskolan har barnen rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv och med hänsyn till de andra barnen i gruppen. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen.

Barnets rätt är att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och kunskaper utgör en del av barnets lärtig. Det är viktigt att respektera att barn är olika, att de betar sig och lär sig på olika sätt. Barnens uppfattningar och åsikter värdesätts och de har möjlighet att på sin egen nivå delta i utformandet av studiemiljöerna, i planeringen och i utvärderingen av verksamheten. Barnen sporras till samarbete och gemenskap i stora delar av verksamheten, t.ex. genom lekar och gemensamma projekt.

Varje barn har rätt till **god undervisning**. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen ska ges möjlighet att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig goda levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik.

Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Förskolepersonalen bemöter familjerna och hemmens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt. Verksamhetsmiljön i förskolan stödjer jämlikhet och likabehandling. I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hälsosam och hållbar livsstil, socialt, kulturellt, ekonomiskt och ekologiskt.

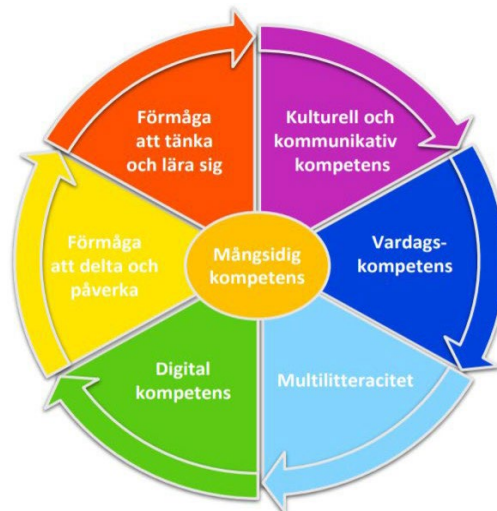
2.4 Synen på lärande

Barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom växelverkan med andra barn, lärare, olika grupper och den närmaste omgivningen. Lärandet är en helhetsbetonad process som inbegriper handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser och tankar. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och blir medvetna om sitt lärande. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att samarbeta, leka, röra på sig, utforska, utföra små arbeten, skapa och uttrycka sina upplevelser. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sin kompetens.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten lyssnar man på barnen, hör deras åsikter, diskuterar med dem och stödjer dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en delaktiga av gruppen och gemenskapen. Målet är att nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet genom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och studiemiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Detta förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska tyngdpunkten ligga på de sociala och kulturella dimensionerna av hållbar livsstil. Arbetsätten i förskolan, hur studiemiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen.

Förmåga att tänka och lära sig

Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande och sina egna förmågor. I förskolan lär barnen sig, genom kreativt och kritiskt tänkande, hantera det stora informationsflödet.

Barnens minne och fantasi utvecklas med hjälp av till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över sitt lärande. Mångsidig motion och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker, att fråga och

ifrågasätta. De spurras att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Arbetet dokumenteras och man diskuterar och utvärderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en mångkulturell värld. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i närmiljön.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och umgås med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och lära sig att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med kulturarvet, närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och uppmuntrar dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta ansvar för sig själva och andra, för sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm och betydelsen av måltider samt hälsosam kost och vila ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig motion som en förutsättning för barnens lärande och välbefinnande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande. Barnen ska få hjälp i att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå och sätta ord på känslor. Barnen skall också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet. Barnen ska få lära sig att röra sig tryggt i trafiken. De ska uppmuntras att be om och söka hjälp vid behov. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och ger dem övning i att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet omfattar olika former av läskunnighet, såsom grundläggande läsfärdighet, numerisk läskunnighet, bildkunskap och mediekunskap. Multilitteracitet har koppling till ett vidgat textbegrepp, enligt

vilket texterna kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. De olika områdena av multilitteracitet är grundläggande färdigheter ur individ-, samhälls- och arbetslivsperspektiv. Kompetens i multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags texter eller uttrycksformer. På detta sätt övar sig barnen tillsammans att uttrycka sig och att leva sig in i de tankar och känslor som meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens bildkunskap, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet ska stödjas. För att småningom utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Barnen ska i undervisningen få bekanta sig med olika informations- och kommunikationsteknologiska verktyg, tjänster och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations- och kommunikationsteknik, IKT. Barnens kreativa tänkande och samarbetsförmåga utvecklas när de ges möjligheter att själva testa och producera. Barnen ska handledas i att tillägna sig säkra och ergonomiska arbetssätt.

Barnen lär sig använda digitala verktyg som ett komplement i alla lärområden. Alla digitala hjälpmedel används tillsammans med en vuxen. Alla förskolebarn ska få baskunskaper i hur digitala verktyg används. Förskolebarnen ska lära sig att tänka kritiskt vid informationssökning. Barnet är självt aktivt och använder digitala verktyg kreativt i sin lärprocess. Med hjälp av digitala verktyg, t.ex. appar och dokumentation, märker barnet själv sin utveckling. Innehållet i de digitala verktygen ska relatera till barnens färdigheter och vardag. Lusten att lära, nyfikenheten och ett livslångt lärande stöds. Förskolebarnen lär sig på olika sätt och i egen takt och då erbjuder den virtuella miljön ännu en möjlighet till inläring. Barnen får kännedom om vad de digitala verktygen har för studiemöjligheter. Kommunikations- och samarbetsfärdigheterna stärks med hjälp av digitala verktyg genom att barnen arbetar tillsammans. Delaktigheten stärks i smågruppsarbete. De kan t.ex. producera sagor, göra filmer och dokumentera.

Barnen medvetandegörs om en trygg och säker studiemiljö. Barnen och personalen utvecklar tillsammans sin digitala kompetens och föräldrarna involveras via föräldrasamarbete, t.ex. via dokumentation.

Förmåga att delta och påverka

Aktiv och ansvarsfull delaktighet och påverkan lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Barnen har rätt att bli hörda och att vara

delaktiga i frågor som påverkar deras liv. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens småningom framväxande förmåga att delta och påverka samt uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen delaktiga lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att vara tillsammans med andra barn stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

3. Verksamhetskultur som stödjer växande och lärande

3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen

Gemensam förskoleundervisning för alla

Utgångspunkten för utvecklandet av verksamhetskulturen är att förskoleundervisningen är gemensam för alla men ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen. Verksamheten ska utvecklas i en riktning som stödjer inkludering och kulturell mångfald. Alla barn ska erbjudas lämpliga utmaningar i lärandet och få sådant stöd för växande och lärande som de behöver. Barnen ska uppleva att man är intresserad av dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse. Personalen fungerar som rollmodeller inför barnen. Utrymme för regelbundna personalmöten, för att hela personalen skall vara delaktig och sträva mot samma mål, är en viktig del av verksamheten.

Verksamhetskulturen ska stödja utvecklingen av öppen kommunikation och kollaborativa arbetssätt. Med kollaborativt arbetssätt avses att ta vara på möjligheterna som den moderna tekniken innebär och att ta vara på varandras olikheter, en miljö där samarbete och kommunikation står i fokus. Man använder sig av alla möjligheter för lärande, kritiskt tänkande, undervisning och kreativitet. De språk och kulturer, religioner och åskådningar som finns representerade i barngruppen ska återspeglas i förskoleverksamheten. Verksamhetskulturen ska stödja barns förmåga att kommunicera och fungera i kamratgruppen. De ska handledas att ta hänsyn till andra och att respektera andras integritet. Det skapar förutsättningar för att komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle. Med pluralistiskt samhälle avses ett samhälle som rymmer många åsikter och värderingar, beaktar religiösa och etniska värderingar och uppmuntrar till ömsesidig respekt för varandra.

Glädje av lärande och insikt

Verksamhetskulturen i förskolan ska främja allas lärande. Förskole gemenskapen ska sporra barnen att våga pröva, försöka och misslyckas och att se saker positivt. Man gläds tillsammans över

framgångar och insikt. Den kulturella årscykeln i förskolan kryddas med olika evenemang, utflykter och fester.

Förskoleundervisningen ska planeras så att det finns utrymme för barnens lekar, initiativ och experiment. Barnen uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt. Leken är viktig med tanke på bland annat barnets språkutveckling, när barnet ska lära sig nya färdigheter, hantera sina känslor och forma sin kulturella identitet. I förskoleundervisningen ska barnen ha möjlighet att lära sig nya lekar och spel. Lekens olika former utnyttjas mångsidigt i undervisningen.

Barnet som delaktig aktör i sitt eget liv

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och tankar och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen får samtidigt så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga.

Välbefinnande och en trygg vardag

Verksamhetskulturen ska stödja öppen kommunikation mellan barnen sinsemellan, mellan barnen och personalen och mellan de vuxna. Ömsesidig respekt, omsorg och omtanke om andra och miljön ska återspeglas i verksamheten. Barnen ska uppmuntras och handledas att identifiera, uttrycka och reglera olika slags känslor och att ta hänsyn till andra i olika konfliktsituationer.

Hälsosamma levnadsvanor ska uppmärksammas i förskoleundervisningen. Man ska mångsidigt röra på sig tillsammans både inomhus och utomhus och handleda barnen att undvika långvarigt stillasittande och att byta arbetsställning. Förskoledagen ska också innehålla möjlighet till lugn och ro. Barnen ska få lära sig att agera tryggt och säkert i olika **studiemiljöer**.

?? I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning, diskriminering och andra former av trakasserier. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att lägga märke till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I kommunikationssituationer är det viktigt med närvaro och handledning av en vuxen. I fall av trakasserier, mobbning eller våld ska personalen diskutera med barnens vårdnadshavare och söka lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten i förskoleundervisningen förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna. ??

När det gäller trygga vardagsrutiner ska de säkerhets principer och planer som beskrivs i kapitel 6 om elevvård följas. Viktigt att medvetet skapa lekro för barnen, stödja lekens utveckling och att det finns utrymme att dela upp barngruppen i mindre grupper. Detta ger barnen möjlighet att bearbeta alla intryck de får från samhället de är delaktiga i.

3.2 Studiemiljöer i förskoleundervisningen

Med studiemiljöer i förskoleundervisningen avses de lokaler både inomhus och utomhus, platser, redskap, grupper och förfaringssätt som stödjer barnens växande, lärande och kommunikation. Närmiljön används aktivt för att ge barnen möjlighet till en större mångfald av aktiviteter. Studiemiljöerna ska bilda mångsidiga och flexibla pedagogiska helheter.

De ska ge möjligheter till lek och kreativa lösningar. Studiemiljöerna ska väcka barnens nyfikenhet, intresse och lust att lära sig. De ska vara trygga och ge barnen möjlighet att arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär.

Studiemiljöerna ska utvecklas utgående från den värdegrund, syn på lärande och de mål för utvecklandet av verksamhetskulturen som beskrivs i kapitel 2. Utöver det ska barnens kunskaper, intressen och individuella behov samt principerna för förskoleundervisningen som beskrivs i kapitlet Principer för förskoleundervisningen beaktas. Studiemiljöerna ska utformas så att de är ergonomiskt, ekologiskt och estetiskt ändamålsenliga och så att de är tillgängliga och ljusa, rena och trivsamma och att inomhusluften är av god kvalitet. Utrustning, arbetsredskap och material ska finnas tillgängliga för barnen och deras alster ska synas i studiemiljöerna.

Studiemiljöerna ska utvecklas så att de främjar kommunikation och kollaborativt kunskapsskapande. Förskolebarnen ska använda digitala hjälpmedel. Barnen kan lära sig lättare då de har möjlighet att använda digitala verktyg. Digitala hjälpmedel används och barnen samverkar virtuellt. Barnens egna idéer och alster syns i studiemiljön med hjälp av IKT.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt skapar en trygg pedagogisk miljö där man respekterar och visar hänsyn gentemot varandra. Studiemiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Klimatet ska vara öppet och accepterande så att alla barn vågar vara sig själva. Denna miljö stödjer barnens utveckling av sociala färdigheter och ökar jämlikheten. Studiemiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald. Barnen ska vara med och utforma studiemiljöerna. Det stödjer barnens delaktighet och ger dem en känsla av att lyckas och stärker samspelet med kamratgruppen.

De möjligheter som erbjuds av olika samarbetspartner, såsom biblioteks-, kultur- och idrottsväsendet, ska också utnyttjas. Likaså behöver ett kontinuerligt samarbete finnas mellan förskolepersonalen och den tekniska sektorn för att upprätthålla utemiljön och lokaliteterna så trygga och säkra som möjligt för barnen. Barnens egna leksaker, informations- och kommunikationsteknisk utrustning och andra redskap kan användas enligt överenskommelse med vårdnadshavarna.

3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och lärtigen

Samarbete inom förskoleundervisningen

Målet med samarbetet är att småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stödjer barnets utveckling och lärande så kallad lärtig.

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och förfaringssätten under de olika etapperna av lärtigen. Pedagogerna behöver bekanta sig med planen för småbarnspedagogik och läroplanen för den grundläggande utbildningen, då främjas kvaliteten. Där förskoleundervisningen är integrerad med småbarnspedagogiken bildar förskolan och småbarnspedagogiken en helhet. Om förskolan är skilt från småbarnspedagogiken är det viktigt att pedagogerna har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och studiemiljöer i praktiken. För att stödja barnens växande och lärande ska undervisnings- och stödmotoderna vara enhetliga både inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Förskolepersonalen ska samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens växande och lärande samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. Regelbundna elevvårdsmöten för den gemensamma elevvården hålls med representant för förskolan, skolans representant, kurator, speciallärare, vid behov speciallärare inom småbarnspedagogik och hälsovårdare för att upprätthålla gemensamma riktlinjer.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående arbetsgemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och stödjas till att verka som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

Samarbete med vårdnadshavarna

Förskolepedagogerna samarbetar med vårdnadshavarna för att stödja barnets utveckling och lärande i förskolan genom en jämlik kommunikation som utgår från en ömsesidig respekt mellan parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskolans pedagoger och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet behöver ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Information till vårdnadshavarna om förskolans verksamhet ges via olika kanaler.

Samarbetet med vårdnadshavarna behöver också ge möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan. På föräldramöten kan aktuella ämnen diskuteras i små grupper vilket ger en bra möjlighet för vårdnadshavarna att kunna utbyta tankar kring aktuella frågor som gäller barnens utveckling och lärande. Då beaktas vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen. Pedagogerna kan planera på förhand vilka ämnen som ska diskuteras.

Pedagogen ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värden, fostringsmetoder och mål. En individuell plan, som vi kallar barnets plan för lärande i förskolan (stjärnboken) görs upp på hösten tillsammans med vårdnadshavarna, uppföljningsblankett för 6-åringen, för varje barn går på hösten igenom tillsammans med vårdnadshavarna, vilken sedan utvärderas på vårterminen. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid.

Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag. Vårdnadshavarna och barnet ges möjlighet att bekanta sig med studiemiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen innan undervisningen inleds. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen.

Förskolepersonalen ska diskutera kontinuerligt med vårdnadshavarna om hur barnens växande och lärande framskrider. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när ett barn behöver stöd för sitt växande och lärande. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter och elevvård, samt övriga tjänster inom småbarnspedagogiken kan ordnas. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Samarbete inom lärtigen

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för tillväxt och för att lära sig. Samarbetet vid övergångarna utvärderas och utvecklas kontinuerligt personalen emellan. Respons från vårdnadshavarna beaktas också.

Anordnaren av förskoleundervisning ska skapa sådana samarbets- och informationsrutiner att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stödjer barnens växande och lärande. Information som är nödvändig för anordnande av stöd för lärande och elevvård överförs när barnet övergår från en enhet till en annan eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man även utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets växande och lärande. Viktigt att den blivande läraren kommer och bekantar sig med förskolebarnen och vice versa. Gärna flera träffar mellan den blivande läraren och förskolebarnen under vårterminen.

Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

4. Principer för förskoleundervisningen

4.1 Mångsidiga arbetssätt

Förskoleundervisningen skall följa de allmänna målen för förskoleundervisningen och målen för verksamhetskulturen som beskrivs i tidigare kapitel.

Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål (se avsnitt 2.2) och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Barnens egna erfarenheter tas till vara i planeringen av verksamheten. Barnen ska få vara aktiva i sin lärandeprocess. De ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av arbetsuppgifter. Barnens delaktighet stödjer förmågan att i framtiden ta initiativ och ansvar.

En förskolebok kan användas i undervisningen t.ex. Trulle eller på förhand utarbetat material. Läraren bedömer barnens behov i planeringen så att det finns möjlighet att differentiera varje barns arbete. Barnen ska få känna att de lyckas och får uppleva glädje i att kunna utföra sina uppgifter till slut och med ett resultat de själva är tillfreds med. I lärandeprocessen ska det finnas tid till reflektion och utvärdering över de gjorda uppgifterna och slutresultatet av dem.

Barnen lär sig genom lek. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen. Leken skall

vara både handledd och spontan. Barnen skall ges möjlighet till att leka både inne och ute.

Samarbete personalen emellan och flexibla gruppindelningar bildar en röd tråd i förskolebarnets vardag. Upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt stärker barnens motivation att lära sig.

Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. Spontana i närmiljön är då en bra möjlighet för lärande. Det är viktigt att barnen får pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Personalen ska vara lyhörd för vad barnen är intresserade av och delta aktivt genom att ställa frågor när barnen leker, spelar spel och utför olika slag av arbetsuppgifter. Barnen ska också uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem. Temaarbete och möjligheter att experimentera ingår i verksamheten. Barnens medfödda nyfikenhet och vilja till att lära sig nya saker ska tas till vara.

Personalen ska i tillräcklig omfattning tillhandahålla intressant material, audiovisuella hjälpmedel och verktyg som lämpar sig för lek och lärande samt möjlighet att använda informations- och kommunikationsteknik (IKT). IKT används som pedagogiskt verktyg i undervisningen. Allt undervisningsmaterial ska vara synligt och lättillgängligt för barnen.

Arbetssätten i förskolan ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna. Personalmöten är ett bra diskussionsforum för självvärdering. Då förs en öppen dialog om hur den senaste tidens verksamhet har motsvarat barnens intressen och behov. Personalens självvärderingsblankett, görs på höst- och vårtermin av all personal inom de olika verksamhetsformerna inom förskoleundervisningen. Denna finns på kommunens intranet.

På föräldramöten och när enskilda samtal hålls med vårdnadshavarna har de möjlighet att ge respons och önskemål om vad de tycker ska ingå i verksamheten. Föräldramöten kan också innehålla smågruppsdiskussioner där grupperna kan diskutera kring vilka förväntningar de har på förskoleverksamheten och vad de önskar att deras barn ska lära sig i förskolan. Föräldragrupper eller registrerade föräldraföreningar kan också vara en bra möjlighet för att bra samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen.

4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften:

- Den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen
- För att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande.

Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evalueringsslutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga pedagogerna samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i.

Utvärderingen bör ha sin förankring i Förpliktelser som styr förskoleundervisningen kap.2.1 och Värdegrunden som beskrivs i kap.2.3. En plan för barnets lärande som vi kallar barnets plan för lärandet för 6-åringen används som hjälp vid planeringen. Där framkommer information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Samtidigt görs individuella mål upp. Blanketten går igenom tillsammans med barnens vårdnadshavare på hösten och utvärderas på våren.

Pedagogen ska under förskoleåret följa upp varje barns utveckling och lärande genom observation, pedagogisk dokumentation och respons av förskolepersonal, barnet och vårdnadshavarna. Pedagogen kan också använda sig av intervjuer, samtal, öppna frågor, teckningar, fotografier och alster barnen gjort. I den pedagogiska dokumentationen används digitala hjälpmedel för att dokumentera barnets läroprocess.

Det är viktigt att förskolepersonalen varje dag ger uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och färdigheter som behöver utvecklas. Syftet med att utvärdera verksamheten tillsammans med barnen i förskolan är att stödja dem i deras utveckling och hjälpa dem att bygga upp en positiv självbild. Genom utvärdering lär sig barnen förstå att inläring sker i alla situationer och de kan själva se hur de har utvecklats och fått nya färdigheter. De skall ges möjlighet att beskriva vad de tycker om, vad de har lyckats med och vad de vill lära sig. Barnen skall även uppmuntras att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Barnen får således uppleva delaktighet och inflytande i den egna läroprocessen. Utvärderingen med barnen görs kontinuerligt i den dagliga verksamheten. Det är även viktigt att vårdnadshavarna ofta ges respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de också kan stödja sitt barn. I den kontinuerliga utvärderingen av verksamheten är det bra att reflektera över vad som fungerar bra, vad fungerar mindre bra och vad behöver vi ändra på? Mall för utvärdering av verksamhetens teman finns på intra.

En förutsättning för en utvecklande lärtig är att man medvetet skapar tid för gemensam reflektion, utvärdering och planering t.ex. genom samarbete med småbarnspedagogik och andra förskolegrupper.

Innan barnet börjar skolan behöver skolans lärare få viktig information om varje barns arbete, växande och lärande i förskolan. Samarbete mellan förskola, skola, vårdnadshavare och barnen behövs. Enhetliga dokument som beskriver barnets framsteg i förskolan samt en individuell plan som vi kallar barnets plan för lärande för 6-åringen för varje barn i förskolan i Vörå kommun ska användas.

Dokument som används vid utvärdering och ingår i jag växer och lär mig i förskolan, Stjärnboken:

1. Den individuella förskoleplanen som vi kallar barnets plan för lärande för 6-åringen går igenom med vårdnadshavarna och utvärderas höst och vår. Det är även viktigt att vårdnadshavarna kontinuerligt får respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de också kan stödja sitt barn. I barnets plan för lärande bör även framkomma barnets rätt till stöd.

2. Trivselenkät för att dokumentera lärtigen

Förskoleundervisningen ska utveckla barnens förutsättningar för självvärdering. Barnen ska uppmuntras att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Pedagogen ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärtig, utgör en del av förmågan att lära sig. Trivselenkäten görs enskilt med varje barn både höst och vår.

3. Intyg över deltagande i förskoleundervisningen

I intyget skall framkomma datum, vem som ordnat undervisning, daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt en allmän beskrivning av förskoleundervisningen.

Även dessa dokument används vid utvärderingen (finns på kommunens intranet):

1. Personalens självvärdering, görs på höst- och vårtermin av all personal inom förskoleundervisningen.
2. Personalens teamvärdering, görs på höst- och vårtermin av all personal inom förskoleundervisningen.
3. Vårdnadshavarnas förväntningar (höst) samt vårdnadshavarens utvärdering (vår) av barnets förskoleundervisning.
4. För att verksamheten ska bli så överskådlig som möjlig finns en årsklocka för personalen att följa.

4.3 Gemensamma mål för undervisningen förvekligas genom lärområden

Undervisningen i förskolan består av lärområden som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel. De gemensamma målen baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan och på målen för mångsidig kompetens. De gemensamma målen ska styra lärarens arbete.

Målet för undervisning som genomförs som lärområden är att stödja barnets växande och välbefinnande samt att erbjuda dem en mångsidig grund för sin kompetensutveckling. Leken och andra för barn naturliga sätt att arbeta och lära sig på ska ligga som grund för lärande och all verksamhet. Hur lång tid som används för varje lärområde och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Lärandeprocessen är viktig. Barnen ska under pedagogens ledning delta i planeringen av lärområdena och i utvärderingen av genomförandet. Det är viktigt att alla barn har möjlighet att lära sig och de får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga studiemiljöer i växelverkan med andra barn, pedagogen och den övriga personalen. Syftet med lärområdena är att erbjuda barnen nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Att använda olika sorters material är berikande. Personalen ska vara lyhörd inför barnens intressen och se till barngruppens behov så att lärområdena kan förvekligas på ett för dem intressant sätt t.ex. genom olika temaarbeten och experiment. Personalen ställer konstruktiva frågor till barnen så att de med hjälp av dem kan lösa olika problem och därmed lära sig att det finns flera möjligheter till att nå fram till samma mål.

Barnen uppmuntras till att lära sig förklara hur de har tänkt under lärandeprocessens gång. Barnens olika behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår.

De gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel är uppdelade i fem lärområden. Varje lärområde innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. De olika lärområdena är språkens rika värld, mina många uttrycksformer, jag och vår gemenskap, jag utforskar min omgivning och jag växer, rör på mig och utvecklas. Lärområdena i förskoleundervisningen ska utformas så att målen och innehållet kombineras på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

Barnen lär sig att använda digitala verktyg som ett komplement inom alla lärområden. Barnen tillsammans med personalen använder kreativt IKT i sin läroprocess.

Lärområden

Språkens rika värld	Mina många uttrycksformer	Jag och vår gemenskap	Jag utforskar min omgivning	Jag växer, rör på mig och utvecklas
<ul style="list-style-type: none"> • Språkliga kunskaper och färdigheter • Språkliga identiteter 	<ul style="list-style-type: none"> • Musikalisk • Visuell • Verbal • Kroppslig 	<ul style="list-style-type: none"> • Etiskt tänkande • Åskådningsfostran • Närmiljöns förflutna, nutid och framtid • Mediefostran 	<ul style="list-style-type: none"> • Matematiskt tänkande • Miljöfostran • Teknologifostran 	<ul style="list-style-type: none"> • Fysisk aktivitet • Matfostran • Hälsa, trygghet och säkerhet

4.3.1 Mina många uttrycksformer

Barnens inlärningsförutsättningar, sociala färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Den förmågan utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. Det stödjer också utvecklingen av deras koncentrations- och självregleringsförmåga. Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom **musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt**. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och stödjas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens

förnimmelser, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Lärprocessen diskuteras och de gemensamma produkterna ska synas i studiemiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska det finnas tillgång till många olika slags material, verktyg och redskap. Kulturutbudet och studiemiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen.

Detaljerade mål

- Den **musikaliska verksamheten** i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och förhållande till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina egna musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i det musikaliska utövandet. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av att tillsammans göra musik.
- I förskoleundervisningen ska barnen öva sig att **slöjda** och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas. Barnen får pröva på att använda både hårda och mjuka material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi och sina färdigheter. Barnen ska också planera och tillverka ett mera omfattande slöjdarbete under pedagogens handledning. Lokala hantverkstraditioner eller traditioner som anknyter till barnens bakgrund kan utnyttjas i arbetet.
- Utvecklingen av barnens **visuella tänkande och visuella uttryck** ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Undervisningsinnehållet planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt. Detta förverkligas till exempel med hjälp av olika redskap, material och digitala verktyg. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska uppmuntras att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. Bilder granskas med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.
- Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen får erfarenheter av hur man kan leka och kommunicera på olika sätt med språket och kroppen. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer. Ramsor, dikter och barnlitteratur utnyttjas i undervisningen. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av gemensamt planerade processer. Som uttrycksformer kan användas dramaverksamhet, ordkonst eller dans.

4.3.2 Språkets rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Förskoleundervisningen uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens **språkliga färdigheter** från en allmän uppfattning om språkets betydelse

mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form. Det centrala är att väcka barnens intresse och nyfikenhet för talat språk och för att läsa och skriva. Språkexempel och positiv respons har stor betydelse för lärandet. Att tolka och producera olika slags texter muntligt och med hjälp av olika kommunikationsmedel är en del av den multilitteracitet och den mångsidiga kompetens i informations- och kommunikationsteknik som småningom utvecklas. Barnens språkliga och kulturella mångfald ska uppmärksammas och respekteras och dess kontinuitet stödjas i förskoleundervisningen. Att ge akt på olika språk stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Målet i förskoleundervisningen är att främja barnens språkliga utveckling och kommunikationsfärdigheter samt stärka deras intresse för språk och kultur. Utvecklingen av barnens språkliga medvetenhet främjas av språklekar och -ramsor och genom att barnen får bekanta sig med talat och skrivet språk på ett mångsidigt sätt. Barnens begynnande läs- och skrivfärdighet ska stödjas med hjälp av lekar och aktiverande övningar. Undervisningen och studiemiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iakttä, utforska och experimentera med talat och skrivet språk och att bredda sitt ordförråd. Utöver undervisningsspråket ska man i förskoleundervisningen också uppmärksamma andra språk. Det är viktigt att barn som har ett annat modersmål än undervisningsspråket får mycket stöd så att deras kunskaper i undervisningsspråket utvecklas och att de samtidigt upplever att de språk de talar hemma är viktiga och värdefulla.

Detaljerade mål

- Utvecklingen av barnens kunskaper i verksamhetsspråket, **svenska/finska/samiska/teckenspråk** ska stödjas på olika sätt i förskoleundervisningen.

Undervisningen ska ge barnen möjligheter att öva sig att lyssna och tala i olika situationer. De ska uppmuntras att berätta och diskutera, att leva sig in i, förstå och minnas det de hör. Tillsammans med pedagogen funderar barnen över ords betydelse och leker med ord. Gemensamma diskussioner utvecklar barnens förmåga att fråga, dra slutsatser och bedöma det de hör. Barnen ska inspireras att skapa berättelser och ges möjlighet att öva sig genom till exempel drama, egna berättelser och sagor, även digitala.

Barnen ska få lyssna till olika texter och diskutera dem tillsammans. Det hjälper dem att förstå betydelsen av att läsa. Pedagogens exempel och olika övningar ger barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och skrivet språk till tal. Man undersöker tillsammans skrivet och talat språk. Barnen ska göras uppmärksamma på att talet kan indelas i mindre enheter, såsom ord, stavelser och ljud.

Utvecklingen av barnens begynnande läsfärdighet ska stödjas genom att de ges möjligheter att skriva på ett lekfullt sätt och att producera egna texter med hjälp av digitala verktyg. Barnen ska inspireras att tillsammans och på egen hand känna igen och producera bokstäver, ord och texter på olika sätt utgående från sin förmåga och sitt intresse i för dem relevanta sammanhang.

Barnlitteratur ska användas på ett mångsidigt sätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att undersöka och läsa olika slags texter enligt sin förmåga och att berätta eller på olika sätt uttrycka vad de hört eller läst.

Utvecklingen av barnens finmotorik och barnens förmåga att gestalta rum och riktningar ska stödjas med hjälp av olika lekar och övningar. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

- I förskoleundervisningen ska man tillsammans iaktta **olika språk** för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På det viset stöds barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av de egna språkliga och kulturella identiteterna. Samtidigt väcker man barnens intresse för både rikedom och det intressanta med olika språk och kulturer i omvärlden. I undervisningen kan till exempel sånger och lekar på olika språk och stödtecken användas.

4.3.3 Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras revir större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och synsätt möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle. Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhälleligt perspektiv samt ur ett etiskt och livsåskådningsmässigt perspektiv**. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens sociala färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och sociala färdigheter samt mångsidig kompetens med avseende på tänkande och lärande. Förskolan ska samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd för varje familjs bakgrund, synsätt och värderingar.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde

Målet är att stärka barnens intresse för samhällelig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under pedagogens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

- Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt** perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

- Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt. Tillsammans med barnen diskuterar man och ifrågasätter sanningsenligheten i medieutbudet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt lär man barnen att förstå att reglerna i samhället är avtal mellan människor. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.
- Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran**. Den ska kopplas till barnens vardag och verkliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial- och program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter utnyttjas i undervisningen t.ex. Stegen eller Kompisväskan.
- Inom **åskådningfostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Åskådningar som inte har någon religiös anknytning granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningfostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika konfessionella traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

4.3.4 Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga studiemiljöerna i förskolan – erbjuder gott om material för barnens lärande. När det gäller träning av barnens **matematiska färdigheter** och **teknologi- och miljöfostran** är det särskilt viktigt att undervisningen knyts till barnens erfarenhetsvärld och omvärld. Att strukturera och beskriva sina iakttagelser, upplevelser och kunskaper som gäller omvärlden hjälper barnen att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och att förstå och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan använder barnen ett undersökande förhållningssätt genom att iakta och utforska omgivningen samt genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde

Förskoleundervisningen ska stärka grunden för barnens matematiska tänkande och för matematiskt lärande. Barnen ska uppmuntras att upptäcka matematiken i vardagen och omgivningen. Undervisningen ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal,

förändring och tid samt nivå och rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barn som befinner sig i olika stadier av det matematiska tänkandet glädje över insikt och lärande.

Undervisningen ska omfatta iakttagelser i naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också uppmuntras att iaktta hurudan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar.

Man bekantar sig med undersökande arbetsätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och att gemensamt söka svar på dem. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder, olika redskap och digitala verktyg. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

- Barnen sporras att utveckla sina **matematiska färdigheter** med hjälp av aktiverande övningar, genom lek och med hjälp av olika sinnen i olika studiemiljöer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett åskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att pedagogen beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Undervisningen planeras så att barnen har gott om möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet. Barnen ska också uppmuntras att dra slutsatser och söka lösningar på problemlösningssuppgifter som anknyter till omvärlden.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera antal i omgivningen och att enligt sin förmåga kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Antalen jämförs och förändringen av antal undersöks med hjälp av praktiska exempel. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens förmåga att se och räkna upp talföljder.

Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska till exempel med hjälp av rörelselekar uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ges barnen möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning får barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att benämna dem.

I förskoleundervisningen får barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider. I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt informations- och kommunikationsteknik utnyttjas.

- **Miljöfostran** i förskoleundervisningen ger barnen möjligheter till naturupplevelser, att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar observationerna och övar sig att klassificera information från sina observationer.

Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och funderar över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen används i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Man bekantar sig med naturskydd i undervisningen för att lägga grund för en hållbar livsstil. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivselsmiljö i miljön.

- Man iakttar **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen får bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i studiemiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

4.3.5 Jag växer och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att småningom utveckla uppskattning för färdigheter inom detta område. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur **motions-, kost-, konsument-, hälso- och säkerhetsperspektiv**. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och motion samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av motion och börja förstå sambandet mellan motion, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna inlärningsförutsättningar. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse. Barnen får lära sig måttlig konsumtion. Undervisningen ska ta upp hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta sin hälsa. Barnen ska få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i studiemiljöerna i förskolan.

Detaljerade mål

- Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Med hjälp av motion och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handled motion ska barnen också varje dag ges möjligheter att röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spurras att motionera också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen får träna balans genom att till exempel olika motorikbanor. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa.

Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av till exempel spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att undervisningen ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

- I förskoleundervisningen ska måltidssituationen utnyttjas som en hälsofrämjande studiemiljö som utvecklar barnens **kunskaper om mat**. Måltidssituationerna görs så trivsamma som möjligt och barnen får lära sig ett gott bordsskick. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktar till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

- Barnen får lära sig förstå betydelsen av att röra på sig, att vila och att ha goda människorelationer för **välbefinnandet och hälsan**. Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och motion och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra.

I undervisningen ska man söka information om **hälsa och hygien** och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hälsa och hygien.

- Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och integritet. Man ger tillsammans akt på och funderar över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i studiemiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp vid behov och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och vistas tryggt i informations- och kommunikationstekniska miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

4.4 Specifika frågor angående språk och kultur

Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen

Samiska barn integreras i förskolegrupp i kommunen och de kan vid behov ges undervisning i samiska. Undervisningen ska stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur. Förskoleundervisningen kan eventuellt ordnas i samarbete med grannkommunerna.

Vid behov ordnas i kommunen undervisning för **romanitalande** barn. Barnen integreras i förskolegrupp i kommunen och kan vid behov ges undervisning i romani. Ett särskilt mål för förskoleundervisningen för romska barn är att stärka barnens identitetsutveckling och kännedom om

sin historia och kultur. Förskoleundervisningen kan eventuellt ordnas i samarbete med grannkommunerna.

Barn som talar teckenspråk och barn som använder tecken som stöd integreras i förskolegrupp i kommunen. De språkliga målen för undervisningen och de pedagogiska lösningar som används utgår från barnens språkliga bakgrund och utvecklingsnivå. Man strävar efter att stärka barnens språkliga och kulturella identitet genom att ge dem möjlighet att tillägna sig teckenspråk eller använda tecken som stöd. Målet är att stärka kunskaperna i det svenska eller finska teckenspråket och teckenförrådet samt att sporra barnen att använda teckenspråk och öka deras förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer.

Barn med annat modersmål och flerspråkiga barn integreras i förskolegrupp i kommunen. Barn ska få stöd för sin språkutveckling och för utvecklingen av sin identitet och självkänsla. Kulturella särdrag bör respekteras och beaktas i undervisningen. Barnens vårdnadshavare bör informeras om det finländska utbildningssystemet och om synen på fostran och undervisning.

Barn med utländsk bakgrund har rätt att få undervisning i sitt modersmål förutsatt att det finns minst 4 barn inom samma språkgrupp. Kommunen kan samarbeta med grannkommunerna när det gäller anordnandet av undervisning i hemspråk.

Språkberikande verksamhet

I en tvåspråkig kommun ska både svenskan och finskan finnas med som en naturlig del av barnens vardag. Målet ska vara att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till det andra inhemska språket.

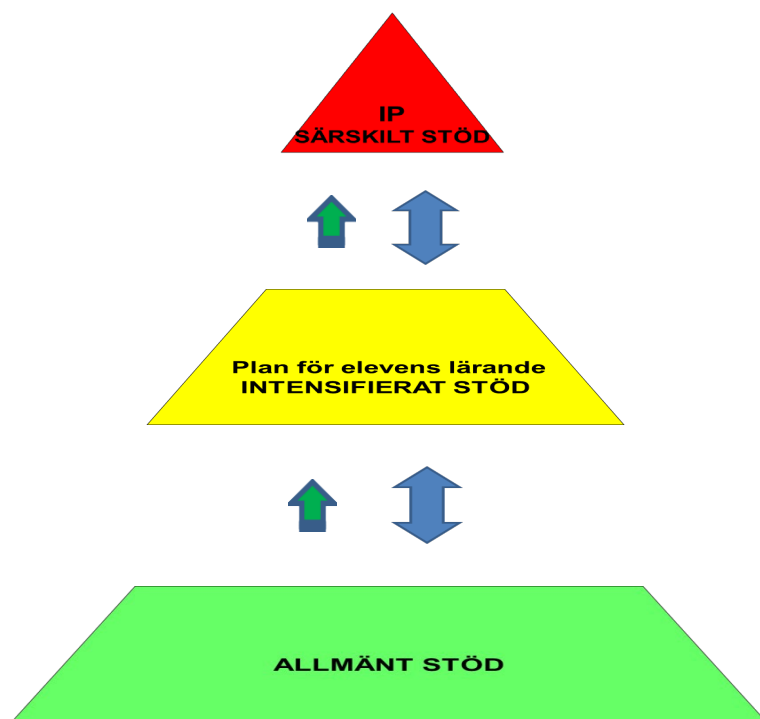
Följande metoder och modeller kan användas för språkberikande verksamhet:

- Språkberikande verksamhet ordnas genom lek, sång, rim och ramsor
- IKT används för att upprätthålla kontakt mellan olika dagvårdsenheter
- IKT används som stöd för att berika verksamheten
- Gemensamma evenemang ordnas
- Dagvårdsenheterna gör utöver detta i samband med arbetsplanen en årlig plan för den språkberikande verksamheten.
- På enheter där det finns flera verksamhetsspråk, görs årligen upp en plan för målmedvetet språköverskridande samarbete

5 Stöd för barnets växande och lärande

Varje barn ska ha möjligheter att utgående från sina förutsättningar få stöd för växande och lärande. För att trygga barnets växande och lärande är det av avgörande betydelse att sätta in rätt nivå och rätt form av stöd vid rätt tidpunkt. Stödet i förskolan är indelat i allmänt, intensifierat och särskilt stöd, Trestegsstödet. Lärare inom småbarnspedagogik ansvarar för att varje barn får rätt stöd vid rätt tidpunkt. Alla blanketter och planer hen behöver för Trestegsstödet finns på kommunens intranät samt ytterligare information finns i pedagogiska handboken.

5.1 Principerna för stöd

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Förskolepersonalen ger tillräckligt stöd genast när behov uppstår, med beaktande av barns inväpningsperiod som kan vara två-tre månader. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges i ett tidigt skede för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade. Allmänt stöd för växande och lärande ges utgående plan för barnets lärande i förskoleundervisningen och som gjorts upp för varje enskilt barn. Mobbningsförebyggande arbete görs på alla enheter enligt gällande Handlingsplan för mobbing.

Förskolepersonalen observerar varje enskilt barn inom de olika kompetensområdena se avsnitt 2.5 för att kunna tillgodose varje barns enskilda behov. Behovet av stöd för växande och lärande följs kontinuerligt upp under året av lärare inom småbarnspedagogiken i växelverkan med enhetens personal och vårdnadshavarna. När det allmänna stödet inte räcker till gör barnträdgårdsläraren en pedagogisk bedömning som delges vårdnadshavarna. Delgivningen behöver inte ske på ett skilt möte. Vid behov av ytterligare stödåtgärder kontaktas enhetens förman och speciallärare inom småbarnspedagogiken.

Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom flexibla grupparrangemang, om inte barnets bästa förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Det behöver finnas möjlighet till smågruppsarbete och vardagens rutiner kan behöva ändras så att studiemiljön bättre motsvarar barnets behov. Om barnet utöver förskoleundervisning också utnyttjar andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande. Digitala verktyg används som stöd i observation, dokumentation och utvärdering av ett barns lärande. Beroende på barnets behov kan digitala verktyg användas i arbetsprocessen med barnet.

Inför inledande av förskolan eller skolan görs besök vid mottagande förskola och skola, så att barnen kan bekanta sig med sin nya studiemiljö. Möten hålls vid övergången från daghem till förskola och då närvarar läraren inom småbarnspedagogik för respektive grupper. Vid möten i övergången mellan förskola-skola närvarar lärare inom småbarnspedagogik, mottagande lärare och speciallärare, vid behov speciallärare inom småbarnspedagogik samt övriga såsom rektor och skolhälsovårdare.

5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till trestegsstödet. Barnen ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt och för dem lämpligt sätt.

Om förskolepersonalen känner oro för barnets utveckling, lärande eller kring barnets välmående är det viktigt att vårdnadshavaren informeras. Vårdnadshavaren informeras samtidigt om möjligheterna att få stöd och om de centrala principerna för stöd. Vårdnadshavaren ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål.

Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren, men vårdnadshavarens samtycke behövs inte för att bedöma behovet av stöd eller för att planera och fullfölja stödet.

Barnet kan också få stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke se avsnitt 6.

5.3 Allmänt stöd

Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder såsom differentiering, flexibla grupparrangemang, bildstöd eller smågruppsarbete sätts in för att på så sätt hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet. Förskolepersonalen ansvarar för att hela gruppen och varje enskilt barns olika förutsättningar beaktas. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet. Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärare inom småbarnspedagogik och den övriga personalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Vid behov anlitas också andra sakkunniga.

När det allmänna stödet inte räcker till gör lärare inom småbarnspedagogik en pedagogisk bedömning. Den pedagogiska bedömningen används som grund vid inledande av intensifierat stöd. Läraren inom småbarnspedagogiken kan göra en pedagogisk bedömning även när det finns en odefinierad oro över att det allmänna stödet inte räcker till. Då blir bedömningen ett

utvärderingsinstrument. En pedagogisk bedömning behöver inte alltid leda till intensifierat stöd. Den pedagogiska bedömningen behandlas i ett yrkesövergripande team där man tar ställning till om stödnivån höjs eller kvarstår. I teamet ingår föreståndaren, den ansvariga läraren inom småbarnspedagogik, specialläraren inom småbarnspedagogik och vid behov övriga sakkunniga.

5.4 Intensifierat stöd

Intensifierat stöd ges när det allmänna stödet inte är tillräckligt och fortgår så länge barnet behöver det. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet. Läraren inom småbarnspedagogiken gör en pedagogisk bedömning där barnets inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande beskrivs. Här framkommer också vilka allmänna stödåtgärder som barnet har fått och effekten av dem. I bedömningen kartläggs den pedagogiska miljön, lösningar i fråga om samarbete med övriga instanser för att stöda barnets växande och lärande. När den pedagogiska bedömningen är gjord kontaktas områdets speciallärare inom småbarnspedagogik. I samråd bestäms om det allmänna stödet fortsätter eller inleds ett intensifierat stöd. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd.

Om barnet flyttas från allmänt stöd till intensifierat stöd görs en plan för lärande. Läraren inom småbarnspedagogiken och specialläraren inom småbarnspedagogiken och vårdnadshavaren samarbetar vid uppgörande av planen. Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för uppgörandet av plan för lärande i samråd med, speciallärare inom småbarnspedagogik, vårdnadshavarna, eventuellt daghemsföreståndaren och assistent. I planen beskrivs barnets inlärningsförutsättningar, specifika behov och svårigheter.

I planen bestäms också vilka konkreta intensifierade stödarrangemang som sätts in i barnets vardag både i förskolan och i hemmet. I planen dokumenteras även vilket stöd barnet får av andra sakkunniga.

Planen för lärande ska inte beskriva barnets personlighet. Planen utvärderas enligt behov men senast under vårterminen. I utvärderingen deltar läraren inom småbarnspedagogik, vårdnadshavaren, speciallärare inom småbarnspedagogik och eventuellt andra sakkunniga. Läraren inom småbarnspedagogik sammankallar till utvärderingsmöte.

Under den tid barnet får intensifierat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp och utvärdera barnets lärande och välbefinnande. Ifall det sker förändringar i barnets situation eller barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

5.5 Särskilt stöd

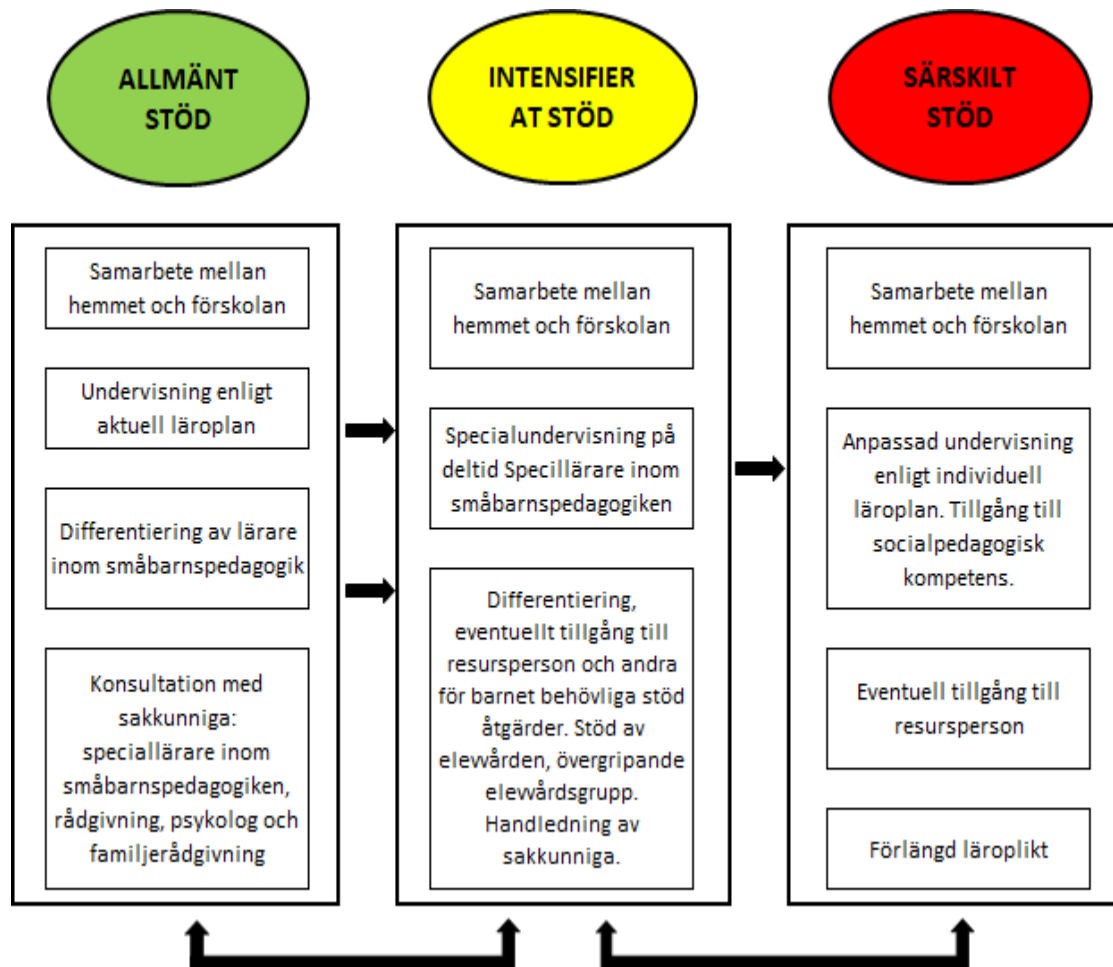
Särskilt stöd ska ges barn, som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för växande och lärande och att främja barnets inlärningsförutsättningar. Innan

ett beslut om särskilt stöd fattas ska en pedagogisk utredning göras. Speciallärare inom småbarnspedagogik i samråd med lärare inom småbarnspedagogik och andra sakkunniga ansvarar för uppgörandet av den pedagogiska utredningen. Beslut om särskilt stöd görs av Chefen för småbarnspedagogik. Beslutet om särskilt stöd ska beskriva barnets huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolknings- och biträdestjänster, andra tjänster som barnet behöver samt vid behov undantagsarrangemang i förskoleundervisningen. Specialundervisning ger specialläraren inom småbarnspedagogik och/eller speciallärare på mottagande skola.

Vid uppgörande av pedagogisk utredning görs en utredning av barnets växande och lärande som helhet och en utvärdering av vilken effekt det intensifierade stödet har haft. Tidigare dokument såsom pedagogisk bedömning och barnets plan för lärande beaktas. Den pedagogiska utredningen kan, med vårdnadshavarnas tillstånd, vid behov kompletteras med utlåtanden från andra sakkunniga, enligt lagen om grundläggande utbildning 17 §.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. För barn som omfattas av förlängd läroplikt bör beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas under förskoletiden utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, till exempel till följd av en olycka eller svår sjukdom.

5.6 Förlängd läroplikt

Om det är uppenbart att ett barn på grund av handikapp eller sjukdom inte på nio år kan nå de mål som ställts upp för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller när det har förflutit 11 år sedan läroplikten för barnet som omfattas av förlängd läroplikt började. För barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen omfatta ett eller två år. Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara den grundläggande utbildningen så bra som möjligt.

Ett beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan barnet blir läropliktigt. Då fattas också ett beslut om särskilt stöd för barnet. En individuell plan (IP) för hur undervisningen ordnas ska

utarbetas för barnet då förskoleundervisningen inleds. Alla barn har rätt till förskoleundervisning året innan läroplikten börjar. Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt till förskoleundervisning från och med början av höstterminen det år barnet fyller fem år. Ett beslut om förlängd läroplikt behövs innan den frivilliga förskoleundervisningen inleds. Förlängd läroplikt rekommenderas i allmänhet av behörig expert och behandlas i expertgruppsmöte. Beslut om förlängd läroplikt tas av bildningsdirektören.

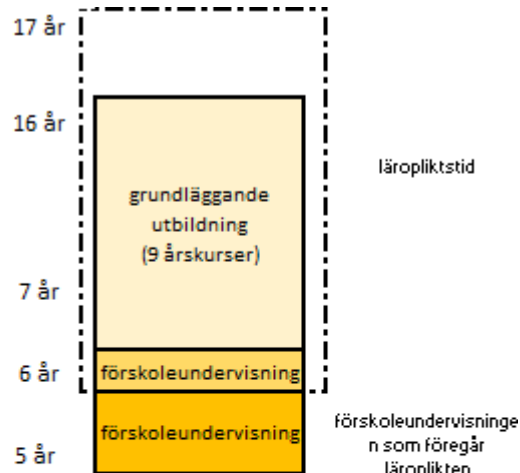
Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna hänvisas till stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen av förlängd läroplikt och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den frivilliga förskoleundervisningen. Hur länge barnet ska gå i förskola och när barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ska planeras utgående från barnets framsteg, behov av stöd och situation som helhet.

Förskoleundervisningen för barn som omfattas av förlängd läroplikt kan ordnas på tre olika sätt:

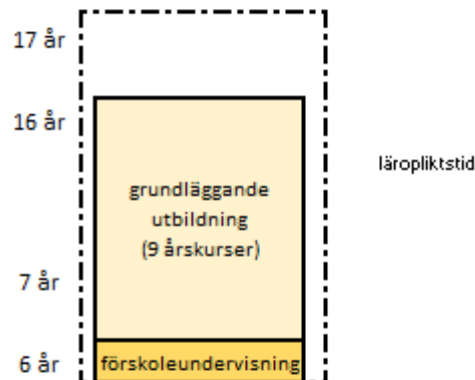
- Barnet börjar i frivillig förskoleundervisning det år barnet fyller fem år, fortsätter följande år inom den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs, det vill säga det år barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds senare än vad som föreskrivs.

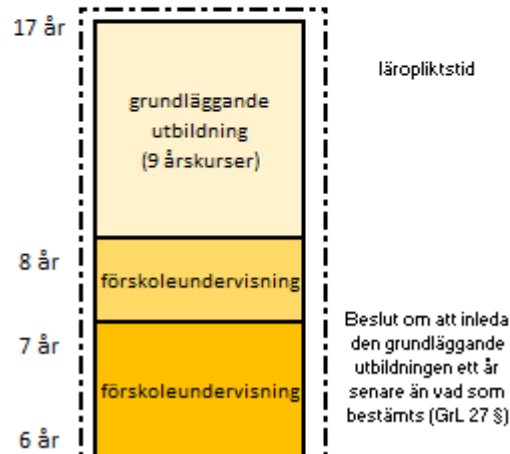
Barnet börjar i frivillig förskoleundervisning det år då barnet fyller fem år, fortsätter följande år i den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.

Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år då barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.

Barnet inleder den läropliktsenliga förskoleundervisningen det år då barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som bestämts, det vill säga det år då barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds ett år senare än vad som bestämts.

5.3 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Det stöd som assistenten ger ska hjälpa barnet att klara sig självständigt, ta egna initiativ och utveckla en positiv självkänsla. Assistentens stöd kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen. Lärares uppgift är att planera, undervisa, stödja och utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Assistenten ska handleda och stödja barnet i dagliga situationer och hjälpa barnet att utföra uppgifter enligt lärarens eller andra sakkunnigas anvisningar. Lärarna och assistenterna ska planera och utvärdera sitt arbete tillsammans och vid behov med den övriga förskolepersonalen.

Ett barn kan behöva särskilda hjälpmedel för att se, höra, röra sig eller för något annat fysiskt behov. Barnet kan också ha specifika behov för lärandet. I sådana fall kan man till exempel använda olika datatekniska tillämpningar, talböcker, konkretiseringsmaterial i matematik eller hjälpmedel som stödjer koncentrationen. De som arbetar med barnet ska vara tillräckligt insatta i användningen av de hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen och genom samarbete med andra sakkunniga handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av hjälpmedlen. Hjälpmedlen ska användas systematiskt och användningen och behovet ska regelbundet utvärderas.

De som arbetar med barnet ska tillsammans och vid behov med hjälp av andra sakkunniga planera användningen av de tjänster och hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Stödet för barnet kan förutsätta specialkompetens som personalen vid den egna förskoleenheten saknar. I sådana fall utnyttjas till exempel inlärnings- och handledningscenter som erbjuder tjänster för barnen och utbildning och konsultation för personalen.

Anordnaren av förskoleundervisning beslutar om tolknings- och biträdestjänster och om övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel. Barnets lärare och elevvårdspersonalen bedömer tillsammans behovet och omfattningen av de tjänster och hjälpmedel som barnet behöver. Även den information som fås av barnet och vårdnadshavarna och eventuella utlåtanden av utomstående experter utnyttjas. Behovet av tjänster och hjälpmedel för barn som får intensifierat stöd beskrivs i en pedagogisk bedömning. Om barnet får särskilt stöd, bedöms behovet av tjänster och särskilda hjälpmedel i en pedagogisk utredning och fastställs i ett beslut om särskilt stöd. För ett barn som får allmänt och intensifierat stöd fattas ett förvaltningsbeslut om de tjänster och särskilda hjälpmedel som barnet behöver. Användningen av tjänster och hjälpmedel beskrivs i en plan för barnets lärande eller en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas.

6 Elevvård

Läroplansgrunderna för elevvård och främjande av trygghet och säkerhet utgående från gällande lagar och förordningar.

I grunderna för läroplanen för förskoleundervisningen används begreppen elevvård, barn och förskola eller förskoleenhet i stället för de i lagen om elev- och studerandevård använda begreppen elevhälsa, studerande och läroanstalt. För utbildningsanordnare används begreppet anordnare av

förskoleundervisning. I Vörå kommun används begreppet elevhälsa inom grundläggande utbildning.

I takt med att barnens uppväxtmiljö och förskolemiljön förändras, har elevvården blivit en allt viktigare del av förskolans kärnverksamhet. Elevvården hänger nära samman med förskoleundervisningens uppdrag att skapa gynnsamma förutsättningar för barnets växande, utveckling och lärande. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa. Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Elevvården i förskoleundervisningen gäller också barn som omfattas av förlängd läroplikt. Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskolan. Elevvården ska i första hand bestå av förebyggande, gemensam elevvård som stödjer hela förskolan. Utöver det har barnen också rätt till individuell elevvård. Yrkesövergripande samarbete är centralt inom elevvården. Elevvårdsarbetet ska grunda sig på konfidentialitet och respekt för barnet och vårdnadshavaren samt på att man stödjer deras delaktighet.

Elevvården i förskoleundervisningen och planerna som anknyter till den, regleras i lagen om elev- och studerandevård. I detta kapitel beskrivs de centrala principerna för elevvården och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet.

6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården

Elevvården ska ordnas genom yrkesövergripande samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att elevvården bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Elevvården ska genomföras i samarbete med barnet och barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder och förutsättningar. Upptäcks problem i förskolan eller i anknytning till barnens välbefinnande försöker man hitta en lösning i samarbete med vårdnadshavarna.

Elevvården i förskoleundervisningen angår alla som arbetar i förskolan och alla som ansvarar för elevvårdstjänsterna. Förskolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i förskolan. Till elevvårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänster samt hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas av skolhälsovård. Arbetsuppgifterna berör såväl barnet och barnets uppväxtmiljöer som samarbetet. Tjänsterna ska vara lättillgängliga.

Tjänsterna ska ordnas inom lagstadgad tid.

Barnets vårdnadshavare ska informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster som de behöver.

Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i elevvården, systematiskt samarbete och information om elevvården ökar kännedomen om elevvården och sänker tröskeln att anlita tjänsterna. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevvården.

Målen, uppdragen och principerna för genomförandet av elevvården ska utgöra en sammanhängande kontinuitet som sträcker sig från förskoleundervisningen till utbildningen på andra stadiet. Kommunikationen mellan förskoleundervisningen och den övriga småbarnspedagogiken och med den grundläggande utbildningen är viktig när man funderar över elevvården som helhet. Enhetliga förfaringsätt stödjer barnets hälsa, välbefinnande och lärande i de olika utvecklingsstadierna. Samarbetsstrukturerna, formerna och förfaringsätten för den yrkesövergripande elevvården ska utvecklas inom förskolegemenskapen och med olika samarbetsparter. Utvecklingsarbetet förutsätter systematisk utvärdering av elevvården.

Elevhälsogrupper

Anordnaren av förskoleundervisning ska tillsätta en styrgrupp för elevhälsan och elevhälsogrupper för de olika enheterna. Ärenden som gäller ett enskilt barn ska behandlas i en expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Alla tre grupper ska ha sina egna uppgifter och en sammansättning som bestäms utgående från uppgifterna. Alla elevvårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att gruppen utöver undervisningspersonal också ska ha medlemmar som företräder hälsovårds- samt psykolog- och kuratorstjänster riktade till åldersgruppen i enlighet med vad ärendet som behandlas förutsätter.

Styrgruppen ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den enskilda anordnarens elevvård. Styrgruppens uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera anordnare av förskoleundervisning kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan också vara gemensam för flera utbildningsformer och det är då befogat att använda benämningen styrgrupp för elevhälsa.

Förskoleenhetens elevhälsogrupp ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av elevhälsan i förskolan. Gruppen ska ledas av en person som utses av den som anordnar förskoleundervisningen. Anordnaren av förskoleundervisning ska tillsammans med de sektorer som producerar elevvårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning, uppgifter och förfaringsätt. Elevhälsogruppen kan vid behov höra experter. Gruppens viktigaste uppgift är att främja välbefinnande och säkerhet i förskolan och att genomföra och utveckla övrig gemensam elevhälsa.

En expertgrupp ska sammankallas för att utreda behovet av stöd och ordna elevhälsotjänster för ett enskilt barn eller en viss barngrupp. Gruppen sammankallas av den person i förskolepersonalen eller elevhälsan som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till. Gruppens yrkesövergripande sammansättning bestäms från fall till fall och utgående från ärendet som

behandlas. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. För att utse experter till medlemmar i gruppen eller för att andra samarbetsparter eller närstående till barnet ska få delta i arbetet i gruppen förutsätts vårdnadshavarens samtycke.

6.2 Gemensam elevvård

Elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen i förskolan. Till den gemensamma elevvården hör att följa upp, utvärdera och utveckla välbefinnandet i förskolan och förskolegrupperna. Dessutom ska man se till att förskolemiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder.

Gemensamma förfaringssätt ska utvecklas i samarbete med småbarnspedagogiken, elevhälsan och övriga kommunala myndigheter och aktörer som främjar barnens välbefinnande.

Att barnen och vårdnadshavarna är delaktiga och får sin röst hörd i frågor som gäller den gemensamma elevvården är viktigt och stärker välbefinnandet. Den gemensamma elevvården ska skapa förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation i förskolan. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka svårigheter i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs.

Barnet har rätt till trygga pedagogiska miljöer. Det innebär såväl fysisk och psykisk som social trygghet. Utgångspunkten i förskoleundervisningen är att garantera barnens och personalens säkerhet i alla situationer. En lugn atmosfär främjar arbetsron. Anordnaren av förskoleundervisning ska som en del av elevvårdsplanen för förskoleenheten utarbeta en plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier. Om det förekommit trakasserier, mobbning, **diskriminering** eller våld i förskolan eller på väg till eller från förskolan, ska pedagogen eller daghemsföreståndaren informera vårdnadshavarna till de inblandade barnen.

Omsorg om byggnaden, undervisningslokaler och läromedel bidrar till en hälsosam och trygg miljö. Till främjande av trygghet hör också de förfaringssätt som gäller transporter till och från förskolan, datasäkerheten och att förebygga olyckor.

6.3 Individuell elevvård

Med individuell elevvård avses;

- de hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen
- psykolog- och kuratorstjänster inom elevvården och
- yrkesövergripande elevvård som gäller ett enskilt barn

Målet med den individuella elevvården är att följa upp och främja barnets välbefinnande, utveckling, växande och lärande samt hälsa som helhet. Elevvården i förskolan har stor betydelse för att kunna garantera tidigt stöd och förebygga problem. Barnens individuella förutsättningar, resurser och behov ska beaktas både när elevvårdsstödet planeras och i förskolans vardag.

Individuell elevvård i förskoleundervisningen förutsätter alltid vårdnadshavarens samtycke. Det är viktigt att stödja vårdnadshavarnas delaktighet och ta hänsyn till deras åsikter i fråga om individuell elevvård. Det som diskuteras och beslutas på expertgruppsmöten delges vårdnadshavarna. Barnets delaktighet, egna önskemål och åsikter om åtgärder och lösningar som gäller honom eller henne ska beaktas enligt barnets ålder, utvecklingsnivå och förutsättningar. Växelverkan ska vara öppen och präglas av respekt och konfidentialitet. Elevvårdsarbetet ska ordnas så att barnet upplever situationen som rofylld och får sin röst hörd. Bestämmelser om sekretess och överlämnande av uppgifter ska följas i arbetet.

Också när det gäller stöd för ett enskilt barn ska behandlingen av ett ärende i en expertgrupp och gruppens sammansättning grunda sig på vårdnadshavarens samtycke blankett finns på intra. Med specifikt skriftligt samtycke av vårdnadshavaren får behövliga samarbetsparter inom elevvården eller närstående till barnet delta i behandlingen av ärendet. Medlemmarna i gruppen har dessutom rätt att be behövliga experter om råd i barnets ärende.

Behandlingen av ett enskilt barns ärende i en expertgrupp ska dokumenteras i en elevvårdsjournal. Den ansvariga i gruppen ska i elevvårdsjournalen anteckna de uppgifter som är nödvändiga för att ordna och genomföra den individuella elevvården. Anteckningarna kan också göras av andra medlemmar i expertgruppen. Protokollet skall sändas till kuratorerna för kännedom. Journalen ska föras i fortlöpare och kronologisk form. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska journalen innehålla följande uppgifter:

- barnets namn, personbeteckning, hemkommun och kontaktinformation samt vårdnadshavarens eller någon annan laglig företrädarens namn och kontaktinformation,
- datum för dokumenteringen samt vem som gjort den och hans eller hennes yrkes- eller tjänstställning,
- vem som deltagit i mötet och deras ställning,
- vad ärendet gäller och vem som inlett ärendet,
- vilka åtgärder som vidtagits medan barnets situation har utretts, såsom bedömningar, undersökningar och utredningar,
- vilka åtgärder som vidtagits, såsom samarbete med olika parter samt tidigare och nuvarande stödåtgärder,
- uppgifter om behandlingen av ärendet vid gruppens möte, mötesbesluten och planen för genomförande av besluten, samt
- vem som ansvarar för genomförandet och uppföljningen

Om uppgifter i en elevvårdsjournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas vilka uppgifter som lämnats ut, till vem och på vilka grunder. Elevvårdsjournaler och

övriga dokument som man inom elevvården upprättat eller erhållit angående enskilda barn ska införas i ett elevvårdsregister. Anordnaren av förskoleundervisning ansvarar för behandlingen av personuppgifter och upprätthåller ifrågakvaranter register. Uppgifter som införts i elevvårdsregistret och som gäller ett enskilt barn eller någon annan enskild person är sekretessbelagda.

Hälsovårdspersonalen och psykologerna ska på föreskrivet sätt anteckna det individuella elevvårdsarbetet i en patientjournal och övriga journalhandlingar. Kuratorerna inom elevvården ska anteckna klientuppgifterna i en klientjournal.

Trots sekretessbestämmelserna har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell elevvård rätt att ge varandra och få av varandra och den myndighet som ansvarar för elevvården lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att den individuella elevvården ska kunna ordnas och genomföras. De har också rätt att få och till varandra och till barnets lärare, rektor eller daghemsföreståndare och den som anordnar förskoleundervisningen lämna ut information som är nödvändig för att barnets förskoleundervisning ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Den som lämnar ut information bör till exempel överväga om det handlar om information som är nödvändig för att garantera barnets eller de övriga barnens säkerhet. Informationen kan till exempel gälla en sjukdom som barnet har som måste beaktas i undervisningssituationerna. Även om det finns en lagstadgad grund för att lämna ut information är det, med tanke på samarbetet och förtroendet, alltid bäst att i första hand be om vårdnadshavarens samtycke för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter. Om ett barn övergår till undervisning som ordnas av någon annan, ska den tidigare anordnaren av förskoleundervisning begära samtycke av barnets vårdnadshavare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevvårdens klientregister som behövs för elevvårdens kontinuitet får överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning. Däremot ska uppgifter som är nödvändiga med tanke på ordnandet av undervisningen, trots sekretessbestämmelserna och utan dröjsmål, överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Motsvarande uppgifter kan också ges på den nya anordnarens begäran.

6.4 Elevhälsoplaner

På lokal nivå består elevvårdsplanen av tre olika planer som tillsammans styr planeringen och genomförandet av elevvården. Planerna ska utarbetas genom yrkesövergripande samarbete.

Planerna är välfärdsplan för barn och unga och den kommunala elevhälsoplanen. Nämnden för utbildning och småbarnspedagogik godkänner elevhälsoplanen. En enhetsspecifik elevhälsoplan uppgörs årligen av enhetens elevhälsogrupp.

Elevhälsoplan

Elevvårdsarbetet sker med tillit och med respekt för individen. Att tystnadsplikten och sekretessen beaktas är ytterst viktigt. Vårdnadshavarna involveras och informeras om elevvården och personalen tar vårdnadshavarnas synpunkter i beaktande.

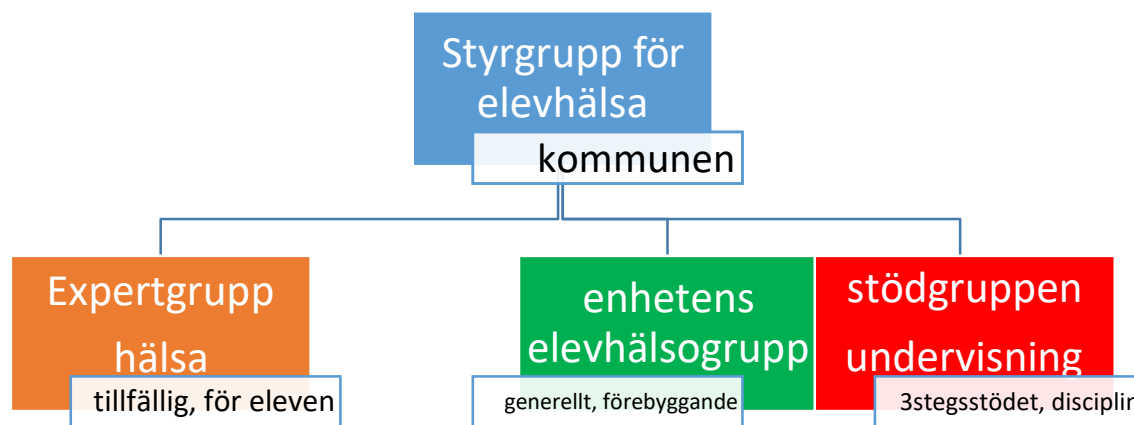
Målet är att skapa en sund, trygg och säker inlärnings- och uppväxtmiljö för barnen, att värna om den fysiska och psykiska hälsan samt att förebygga utslagning och främja gemenskapen och välbefinnandet i förskolegrupperna. Varje barns helhetsmässiga välbefinnande följs upp och om behov finns ges barnet, i samarbete med vårdnadshavarna, stöd och handledning.

Elevvården i förskolan strävar till att i ett tidigt skede förebygga, upptäcka, lindra och eliminera hinder för växande och lärande, inlärningssvårigheter och andra problem. Elevvården sker i samarbete med förskolan, vårdnadshavarna, hälsovården, socialvården och andra instanser.

Samarbetsgrupper inom elevvården

Styrgrupp för elevvården

Styrgruppen är sektoröverskridande och behandlar övergripande frågor beträffande kommunens elevvårdsarbete som helhet. Styrgruppen ansvarar för elevvårdens planering, styrning, utveckling och utvärdering. Styrgruppens medlemmar är bildningsdirektör, chef för småbarnspedagogik, omsorgsdirektör och den ledande skötaren i kommunen.

Enhetsvis elevhälsogrupp (generella elevvårdsgruppen och stödgruppen för undervisning)

På alla förskoleenheter finns en sektoröverskridande elevhälsogrupp. Daghemmets föreståndare utser läsårsvis en elevhälsogrupp, som består av daghemmets föreståndare, en övrig personal, speciallärare för småbarnspedagogik, hälsovårdspersonal och kurator. Daghemmets föreståndare är ansvarig för elevvårdsgruppens arbete. I förskolan delas den sektoröverskridande

elevvårdvården in i två grupper, den generella elevvårdsgruppen och stödgruppen för undervisning. Den generella elevvårdsgruppen arbetar med åtgärder och verksamhetskultur som förebygger och främjar elevhälsan för hela förskolan gemensamt. Stödgruppen för undervisning behandlar och beslutar om arrangemang som gäller stöd för undervisningen (trestegsstödet) och behandlar disciplinära åtgärder

Tillvägagångssätt och praxis i förskolans elevvårdsgrupp

1. Elevvårdsgruppen utses per läsår av daghemmets föreståndare.
2. Elevvårdsgruppen har en tydlig organisation där daghemsföreståndare fungerar som ordförande.
3. Elevvårdsgruppen ska regelbundet hålla möten som dokumenteras. Regelbundenheten gällande mötena är viktig för att kontinuerligt följa med verksamheten.
4. Under höstens första möte uppgörs förskolans elevvårdsplan.
5. I förskolans elevvårdsgrupp behandlas ärenden som gäller generellt inriktad elevvård. Ärenden kan initieras av förskolans anställda och av personal med anknytning till förskolans elevvårdsarbete. Vårdnadshavare kan också initiera ärenden.
6. Elevvårdsgruppen fungerar som krisgrupp om speciell krisgrupp inte utnämns.

Expertgrupp för individuellt inriktad elevvård

Vid behov kan en yrkesövergripande expertgrupp tillsättas inom den individuellt inriktade elevvården för ett enskilt barn eller en viss barngrupp. Gruppen kan initieras och sammankallas av en inom förskolepersonalen eller elevvårdspersonalen. Expertgruppen leds av en ansvarsperson som utses inom gruppen. Tillsättande av en expertgrupp förutsätter vårdnadshavarens samtycke. Vid behov kan gruppen med skriftligt samtycke anlita utomstående sakkunniga. Anteckningar i elevvårdens journal förs i första hand av den ansvariga inom gruppen. Elevvårdens journaler införs i elevvårdsregistret hos kuratorn.

Tjänster inom elevvården

Till elevvårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänster samt hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som hälsovårdstjänster för åldersgruppen. Kurator och psykolog deltar i förskolornas elevvårdsarbete som sakkunnig i frågor kring elevernas kognitiva, psykiska och sociala utveckling samt även i frågor som rör mentala problem.

Skolhälsovården fungerar som en fortsättning på barnrådgivningsarbetet och strävar till tidig upptäckt av barn i behov av stöd för sin utveckling. Rådgivningsbyråttjänsterna fungerar regionalt i kommunen.

Tjänsterna ska vara lätt tillgängliga och ordnas inom lagstadgad tid.

Enhetsspecifik elevvårdsplan

Den enhetsspecifika elevvårdsplanen innehåller en grundstruktur som är gemensam för alla förskolor i kommunen och som kompletteras enhetsvis. På så sätt säkerställs att planerna är tillräckligt enhetliga.

Den enhetsspecifika elevvårdsplanen utgör en grund för förskolornas elevvårdsarbete och uppgörs per läsår av daghemmets elevvårdsgrupp och utvärderas årligen. I samband med att elevvårdsplanen utarbetas, ska man komma överens om hur förskolepersonalen, barnen och vårdnadshavarna och, till de delar det behövs, samarbetsparterna ska göras förtroga med planen.

Den enhetsspecifika elevvårdsplanen innehåller följande huvudmoment; behovet av elevvård och tillgängliga elevvårdstjänster, gemensam elevvård och tillvägagångssätt, ordnande av individuell elevvård, ordnandet av samarbete mellan elevvården, eleverna och deras vårdnadshavare samt genomförandet och uppföljningen av elevvårdsplanen.

Samarbetet i anslutning till småbarnspedagogik och grundläggande utbildning

Det är av stor betydelse att de olika parterna samarbetar vid övergångsskedena småbarnspedagogik → förskola och förskola → årskurs 1.

Det är viktigt att all nödvändig information som underlättar för barnet överförs i samband med övergångarna.

Övergången småbarnspedagogik → förskola och förskola → årskurs 1 görs enligt av kommunen uppgjord modell.

Förebyggande av olyckor, första hjälpen, hänvisande till vård och uppföljning

All verksamhet som ordnas i förskolan ska alltid betona förhindrandet av olyckor. Den fysiska arbetsmiljön ska minimera risken för olyckor och ska underhållas kontinuerligt för att vara trygg och säker. På förskolan ska finnas tillgång till personal som kan ge första hjälp och utrustning för första hjälp ska finnas tillgänglig. Fortsatt vård kan ges av hälsocentral och sjukhus.

Vid olycksfall i förskolan kontaktas hemmen och en skadeanmälan görs.

Anvisningar om tryggheten och säkerheten under förskole transporter, samt anvisningar för tryggheten och säkerheten vid väntan på transport

Skjutsarrangemangen ordnas så att man alltid beaktar barnets trygghet och säkerhet under transporten. Förskolan ger tydliga anvisningar om hur barnet väntar på sin förskoletransport på väg till och från förskolan. För att säkra trygghet och säkerhet vid ankomst till förskolan och vid väntan på transport efter förskoledagens slut ordnas övervakning. Vårdnadshavarna ansvarar för att barnet förs till skjutsplatsen och avhämtas vid skjutsplatsen.

Upphandlade förskolskjutsar följer de krav som ställts vid upphandlingen. Vid användningen av lokal trafik följs de regler och normer som gäller för den.

Ordandet av skolbespisningen för förskolebarn

Varje barn ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig, omväxlande och tillräcklig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad. Matsituationen har en social och hälsofrämjande funktion och ska präglas av lugn och ro.

På basen av hälsointyg ordnas specialdiet i samband med måltiden.

Plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier

Att förebygga och ingripa i våld, mobbning och trakasserier hör till alla som arbetar i förskolan. Våldet, mobbningen eller trakasserier kan vara direkt eller indirekt, verbalt, fysiskt eller social manipulering som kränker barnets fysiska, psykiska eller sociala integritet. Förövaren kan vara ett barn, en vuxen som arbetar i skolan eller en person utanför skolsamfundet.

Barnen, vårdnadshavarna och förskolans personal informeras om olika uttrycksformer som mobbning och trakasserier kan ta, hur de kan förebyggas, vilka åtgärder som kan vidtas samt om de ordningsregler som tillämpas.

För att motarbeta mobbning och trakasserier bör ett fortlöpande och kontinuerligt förebyggande arbete ske.

En dokumentation uppgörs i samband med utredningen av mobbningsfall. Personalen i förskolan, barnen och vårdnadshavarna informeras om planen och en kontinuerlig uppdatering, uppföljning och utvärdering av planen genomförs.

Verksamhet vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer.

För att förebygga krissituationer och för att ha beredskap inför sådana ska förskolan ha en krisplan och räddningsplan som är uppgjord enligt de krav som myndigheterna ställer. Regelbundna övningar gällande olika krissituationer ska hållas. Alla anställda på förskolan ska vara informerade om vilka rutiner och vilken rollfördelning som gäller vid olika krissituationer. Som en del av det förebyggande arbetet ingår också granskning av brandsäkerhet samt utrymningsövningar.

Vid varje förskola ska det finnas en krisgrupp, och om inte en sådan speciellt utnämnts så fungerar elevvårdsgruppen som krisgrupp, under daghemsföreståndarens ledning.

Vid krissituationer ska förskolorna erbjudas psykosocialt stöd och hjälp. Stöd ordnas i samarbete med skolornas kuratorer, skolhälsovårdare och övrig verksamhet som kommunens hälso- och socialväsande ansvarar för, t ex krisgruppen. Vid behov kan utomstående expertis anlitas.

Det är viktigt att förskolans personal är informerad om innehållet i krisplanen och att övningar ordnas med jämna mellanrum. Räddningsplanen uppdateras årligen och en utvärdering av planens funktionsduglighet görs regelbundet.

Hotfulla eller farliga situationer ingår i förskolans räddningsplan.

6.5 Övrigt ordnande av individuell elevvård

Utbildningsanordnaren ansvarar för elevvården i samarbete med kommunens social- och hälsotjänster. Inom elevvårdstjänster finns tillgång till ansvarig kurator, skolkurator, psykolog, hälsovårdare och socialarbetare. Om en anställd vid förskolan eller inom elevvården bedömer att det behövs psykolog- eller kuratorstjänster inom elevvården för att förebygga inlärningssvårigheter, sociala eller psykiska svårigheter hos ett barn, ska den anställda utan dröjsmål kontakta elevvårdens psykolog eller kurator och lämna de uppgifter som den anställda känner till och som behövs för bedömning av behovet av stöd. Också andra som i sin yrkesuppgift får veta att ett barn behöver stöd får ta kontakt trots sekretess. Vårdnadshavarna ska i normala fall informeras.

Vid behov tillsätts en yrkesövergripande expertgrupp för behandling av enskilda elevvårdsärenden. En yrkesövergripande expertgrupp diskuterar ärenden som gäller elevhälsa och undervisningsfrågor diskuterar i stödgruppen för undervisning.

Skolhälsovården samarbetar med förskolan i samband med lagstadgade omfattande hälsoundersökningar. Vid behov får förskolan information om uppgifter som framkommit i samband med hälsoundersökningen om det väsentligt berör barnets utveckling och välbefinnande i förskolan.

Det primära ansvaret för barnets egenvård och medicinering ligger hos vårdnadshavarna. Eftersom barnets vårdnadshavare inte kan kontrollera och genomföra egenvården under förskoledagen behöver man från fall till fall planera hur egenvården ska ske under tiden i förskolan.

Det väsentliga är att vårdnadshavarna, den specialiserade sjukvården i tillräcklig omfattning informerar förskolepersonalen om de åtgärder som barnets sjukdom kräver.

Förskolepersonal kan i enskilda fall och efter övervägande delta i medicinering som ges via munnen, injiceras under huden (till exempel insulin). Personalen ska i så fall få tillräcklig utbildning av till exempel en hälsovårdare, sjukskötare eller läkare samt ett intyg av den läkare som ansvarar för hälsovårdsenhetens verksamhet. För varje barn som får läkemedel skall en läkemedelsbehandlingsplan uppgöras (finns på kommunens intra).

Förskolepersonal kan delta i medicinering, om man gett samtycke och fått adekvat utbildning. Om någon i personalen åtar sig medicineringen måste alltid barnets vårdnadshavare och ledningen för hälsovårdsenheten göra en gemensam överenskommelse om detta.

Samarbetet i samband med intensifierat och särskilt stöd och sjukhusundervisning

Den pedagogiska bedömningen behandlas i det yrkesövergripande teamet och pedagogiska utredningen i stödgruppen för undervisning eller i expertgruppen. Elevvården ger nödvändig information som stöder de pedagogiska arrangemangen för det enskilda barnet.

Elevvårdens samarbete med sjukhusundervisningen utgår från den enskilda elevens behov.

Elevvårdsstöd som ges i förskolan vid svårigheter som beror på barnets livssituation

Vid misstanke om att barnet far illa i familjesituationen kontaktas kommunens socialarbetare. Vid behov görs barnskyddsanmälan. Vårdnadshavarna ska i normala fall informeras, förutom vid misstanke om misshandel och sexuella övergrepp.

Sammanställande av expertgruppen, samtycke och gruppens rutiner för behandling av en enskild elevs ärende

Ärenden som gäller utredning av stödbehovet och hur elevvårdstjänster ska ordnas för ett enskilt barn eller en viss barngrupp behandlas av en sektoröverskridande expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Experter kan utnämnas till gruppen med samtycke av vårdnadshavaren. Expertgruppen utser inom sig en ansvarsperson.

Enligt behov ska några av följande ingå i expertgruppen; hälsovårdare, kurator, någon i förskolepersonalen som är viktig i den aktuella situationen. Två till tre personer kan räcka men sammansättningen kan variera utgående från behovet. Med specifikt skriftligt samtycke får också behövliga samarbetspartners inom elevvården eller barnets närstående delta i behandlingen.

Expertgruppen är ett samarbetsorgan som diskuterar och ger råd – men fattar inte några förvaltningsbeslut utan gör överenskommelser. Strävan är att i så hög grad som möjligt arbeta i samverkan med barnet och vårdnadshavarna. Varje expertgrupp ska ha en ansvarsperson – den till vars expertis problemet huvudsakligen hör. Ansvarspersonen har ansvar för dokumentationen. Behandlingen inom expertgruppen ska dokumenteras i elevhälsojournaler.

Initierande av en expertgrupp kan tas av en anställd inom förskolan eller inom elevhälsan. En vårdnadshavare kan också initiera behovet via en anställd inom förskolan och elevhälsan. Den person inom förskolan och elevhälsan som ärendet huvudsakligen tillhör sammankallar expertgruppen. Ett samtycke är en förutsättning för att gruppen tillsätts för barnet. Av samtycket bör tydligt framgå vilka personer som har rätt att delta i behandlingen.

Ifall behovet av en expertgrupp aktualiserats och skriftligen meddelats och samtycke till tillsättande inte ges av barnets vårdnadshavare dokumenteras detta i elevvårdsjournalen. Om vägran att samtycka leder till att förutsättningarna för en barnskyddsanmälan uppfylls ska en anmälan göras.

7 Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

I kommunen ordnas för tillfället ingen förskoleundervisning som baserar sig på en världsåskådning eller på en pedagogisk princip. En registrerad sammanslutning kan av statsrådet ansöka om tillstånd att ordna dylik förskoleundervisning. Anordnaren av förskoleundervisning ska innan undervisningen inleds presentera en läroplan. Läroplanen ska följa grunderna i förskoleundervisningens läroplan.